

Ankara Çamlıdere Oyun ve Oyuncak Müzesi

Ankara Çamlıdere, Game And Toy Museum

Ayşe Sarıcan¹

Öz

Geçmiş dönemlerden günümüze oyuncaklar insanoğlunun hafızasında her zaman özel bir yere sahip olmuştur. Tarih boyunca çocukların çeşitli malzemelerle yapılmış oyuncaklarla oyunlar oynadıkları bilinmektedir. Oyuncaklar çocukların eğlenme, hoşça vakit geçirme ve gelecekte alacakları yetişkin rollerine hazırlanmaları amacıyla yapılsa da ait olduğu dönem toplumuna ait sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel özelliklerini yansıtır. Başlangıçta insanların çevrelerinde gördükleri canlıları küçülterek taş ve ahşap gibi doğal malzemelerle elde ürettikleri oyuncaklar zaman içerisinde meydana gelen gelişmelere bağlı olarak makinelerde metal, seramik, kauçuk gibi malzemelerden seri olarak üretilmiştir. Bu bağlamda oyuncaklar yapılmış oldukları döneme ait birçok bilgi veren ve geçmişten geleceğe bir köprü vazifesi kurmaktadır.

amlıdere Belediyesi Treni Oyun ve Oyuncak Müzesi, Tren Müze modeli ile her yaş grubuna hitap edecek şekilde tasarlanmış olup, çocuklara olduğu kadar yetişkinleri de masalsı bir dünyaya davet etmektedir. Oyun ve Oyuncak Müzesi, Çamlıdere Belediye Başkanı Hazım Can Ercan'ın girişimleri ile tarihe farklı bir noktadan tanıklık eden oyuncakların bir araya getirilerek yörenin geçmiş yaşamına dair anıları yeniden canlandırarak büyüklere nostalji, küçüklere eğlence amacı ile kurulmuş olup, ilçeye ziyarete gelenlere ücretsiz hizmet vermektedir. Müze koleksiyonunda yer alan yerli ve yabancı olmak üzere, sanayi ürünü ve el yapımı oyuncakların içinde ender bulunan 4500'ün üzerinde çalışır durumda oyuncak bulunmaktadır. Bununla birlikte geçmişte oynanan kültürel oyunların maketleri de müze içinde sergilenmektedir. Bu çalışmada Ankara ili amlıdere ilçesinde bulunan Oyun ve Oyuncak Müzesi incelenecektir. Bu konuya ilişkin yazılı ve sanal kaynaklar taranacak, sahada gözlem ve görüşmeler gerçekleştirilerek fotoğraflandırılıp kayıt altına alınacaktır. Çalışmanın amacı; Ankara ili Çamlıdere ilçesinde kurulan Oyun ve Oyuncak Müzesi'ni tanıtmak ve bilinirliğini artırmaktır.

¹ Uzman El Sanatları Öğretmeni, amlıdere/Türkiye, aysesarican83@gmail.com.

* Geliş tarihi/Received: 10.05.2024 - Kabul tarihi/Accepted: 23.08.2024

Anahtar sözcükler: Ankara, Çamlıdere, Kültür, Müze, Oyuncak.

Abstract

From past to present, toys have always had a special place in human memory. It is known that throughout history, children played with toys made of various materials. toys children fun, Although it is done to have a good time and to prepare for the adult roles they will take in the future, they reflect the socio-economic and socio-cultural characteristics of the society of the period they belong to. In the beginning, the toys that people produced by hand with natural materials such as stone and wood by shrinking the creatures they see around them, depending on the developments that took place over time, have been changed in machines metal, ceramic, mass-produced from materials such as rubber. In this context, Toys provide a lot of information about the period they were made and serve as a bridge from the past to the future.

Çamlıdere Municipality Game and Toy Museum, It is designed to appeal to all age groups with the Museum model, invites adults as well as children to a fairy-tale World. Game and Toy Museum, With the initiatives of Çamlıdere Mayor Hazım Can Ercan, toys that witnessed history from a different point of view were brought together and brought nostalgia to the elders by reviving the memories of the past life of the region, It was established for entertainment purposes for the little ones, It provides free service to those who visit the district. In the museum collection, both domestic and foreign, industrial products and handmade toys are rare There are over 4500 toys in working condition. In addition, models of cultural games played in the past are also exhibited in the museum. In this study, Game and Toy Museum located in Çamlıdere district of Ankara will be examined. Written and virtual resources on this subject will be scanned, Observations and interviews will be carried out in the field, photographed and recorded. The aim of the study; To introduce the Game and Toy Museum, which was established in Çamlıdere district of Ankara province, and to increase its awareness.

Keywords: Ankara, Çamlıdere, Culture, Museum, Toy.

Giriş

Oyun ve oyuncak kavramının başlangıcı insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. Arkeolojik kazılarda elde edilen buluntular ilkçağlara kadar tarihlenmektedir. Varlıkların küçültülerek yapılması önceleri inanç amaçlıdır. Tapınaklarda ve dinsel etkinliklerin yapıldığı yerlerde bulunan heykelcikler bu görüşü doğrulamaktadır. Diğer taraftan çocukların vakit geçirme, eğlenme, sosyalleşme ve gelecekte üstlenecekleri rollere hazırlama gibi amaçlarla oyunlarında kullandıkları oyuncakların yanında, eğitim, düşünmeye yöneltme ve yaratıcılık gibi farklı işlevleri yerine getiren oyuncaklar da üretilmiştir.

Dünya üzerinde yaşayan toplulukların farklı kültürleri oyun ve oyuncak konusundaki çeşitliliği de ortaya koymaktadır. Yaşanılan bölgenin özellikleri, inanç ve yaşam biçimleri gibi birçok özellik oyuncaklara da yansımaktadır. Önceleri doğal malzemelerden yapılan oyuncaklar teknolojinin gelişimine bağlı olarak üretilen farklı maddelerden yapılmıştır.

Oyuncaklar, çocuğun hayal dünyasını genişleten, gelişimini destekleyen, bilgileri keşfetmesini sağlayan, çocuğu eğlendiren ve kendi kendine hoşça vakit geçirebilmesini sağlayan materyallerdir (Ünver, 2005). Çocuklar, yaşadıkları hayatı yansıtan gerçekçi detayları oyuncaklarda görmekten çok keyif alırlar (Ak, 2006) ve yetişkinlerin dünyalarına oyuncaklar vasıtasıyla geçer, buradan edindikleri deneyimleri hayata uyarlarlar (Kaya, 2007). Bu nedenle oyuncakların seçiminde dikkatli olunmalı, çocuklarda geliştirilmesi

istenilen olumlu özelliklere yönelik olmasına özen gösterilmelidir.

Toplumsal yaşamın gelişimine bağlı olarak çocukların ilk oyuncaklarının evcil hayvanlarının küçülterek çeşitli materyallerden yapıldığını söylemek mümkündür. Sonneberg Alman Müzesi'nde bulunan İ.Ö. 5. yüzyıla ait Mısır'dan gelme tahta at bu görüşü doğrulamaktadır.

Oyun ve oyuncak kültürel zenginliklerimizden olup tarihin her döneminde var olmuştur. Evliya Çelebi Seyahatnamesinde İstanbul'un Eyüp semtinde 100 kadar oyuncakçı dükkânı ve bu işle uğraşan 105 kadar esnaftan bahsetmektedir (Poyraz, 2017, 25). Tarihsel süreçte el yapımı oyuncaklar yerini 18. yüzyılda seri üretime bırakmıştır. Öncelikle tahta oyuncakların, sonra sırasıyla kâğıttan, tenekeden üretilmiş oyuncakların daha sonra kurmalı, buharlı ve elektrikli, pilli oyuncakların üretildiği görülmektedir. Oyuncak ve oyuncak üretimi söz konusu olduğunda akla ilk gelen ülke Almanya'dır. Oyunağı düzenli bir sanayi ürünü haline getirmiştir. Özellikle Nürnberg bölgesi bu konuda merkez durumundadır (Onur, 2016, 66-67). Sanayi ve endüstri devriminin etkisiyle oyuncak yapımında kullanılan malzemeler de değişmiştir.

Oyuncaklar çocukları eğlendirmek için yetişkinler tarafından yapılır. Yapılan oyuncaklarda genelde yapıldıkları dönemin yaşantısı yansıtılır. Bu araştırmada da toplumsal hafızanın insanlar tarafından fiziki varlığa dönüştürülmüş biçimlerinin geleceğe aktarmak üzere sergilendiği müzelerden biri de Ankara ili Çamlıdere ilçesinde bulunan Oyun ve Oyuncak Müzesi'dir. Bu konuya ilişkin yazılı ve sanal kaynaklar taranarak, sahada gözlem ve görüşmeler gerçekleştirilerek

fotoğraflandırılıp kayıt altına alınmıştır. Çalışmanın amacı; Ankara ili Çamlıdere ilçesin de kurulan Oyun ve Oyuncak müzesini tanıtmak ve bilinirliğini artırmaktır.

1. Oyuncak Müzeleri

Müzeler yerel, bölgesel veya ulusal kültürü derlemek, bunu gelecek kuşaklara aktarmak için korumak, araştırmak ve topluma bu konuda bilgi vermek amacı ile kurulmuşlardır. Son yıllarda küreselleşmenin etkisi ve gelişen teknolojiler aracılığıyla değişen müzecilik anlayışı; yeni sunum teknikleri ile ziyaretçilerin ilgisini canlı tutan, aktif katılımlarını sağlayan bir ortam sunarak ziyaretçiler üzerindeki etkilerini artırmayı hedeflemektedir. (Dıvranc, 2018)

Uluslararası Müzeler Komisyonu (ICOM) müzenin en yaygın ve kabul görmüş tanımını yaparken müzenin toplumun ve toplumsal gelişimin hizmetinde, halka açık, insana ve yaşadığı çevreye tanıklık eden materyaller üzerinde araştırmalar yapan, toplayan, koruyan, bilgiyi paylaşan, inceleyen ve bu materyali eğitim amacı ile topluma estetik zevkler kazandırmak için sergileyen kâr düşüncesinden bağımsız, sürekliliği olan bir kuruluş olduğunu vurgulamıştır (ICOM, 2007).

Günümüzdeki müze örneklerine bakıldığında müzecilik anlayışının değiştiğini ve farklı müze örneklerinin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda değişen müzecilik anlayışı ile müzeler, sadece etnoğrafik ya da arkeolojik eserlerin sergilendiği klasik mekânlar olmaktan çıkmıştır. Günümüzde modern müze çeşitlerinden biri de çocuklar için tasarlanan müzelerdir. Çocuklar

için tasarlanan müze örnekleri çocuk müzesi adı altında açıldığı daha sonra isim ve içeriği değiştirilerek yerine oyun ve oyuncak müzeleri olarak işlev üstlenmiştir. Türkiye’de ilk oyuncak müzesi Ankara Üniversitesi’nde Prof. Dr. Bekir Onur tarafından 1990 yılında açılmıştır. Bu tür müzelerin çocuk eğitiminde etkili bir rol üstlendiği görülmektedir.

Bu tanımlardan yola çıkıldığında müzeler somut ve soyut değerlerin toplandığı, korunduğu, teşhir edildiği yerlerdir. Ancak müze bu kavramların öne çıkan insanlığın estetik hazzının ötesinde bir anlam ve işlev kazanmış durumdadır. Bir yer olmaktan daha çok anlamı vardır. Evrensel, ulusal, bölgesel ve giderek de bireysel anlam ve değerlerin de yansıdığı ve yaşatıldığı bir anlamda tüm insanlığın ortak değerleri olmuştur.

2. Ankara Çamlıdere İlçesinde Bulunan Müze Örnekleri

Çamlıdere Ankara iline bağlı ilçedir. Çamlıdere ilçesi kent merkezine 100 km. kuzey batısında engebeli bir araziye sahiptir. Konumu yönünden Çamlıdere, vadiler ve yaylalar bölgesi özelliğini taşımaktadır. Son yıllarda yapılan yatırım ve projelerle kendini turizme açarak müzecilik alanında da büyük yol kat etmiştir.

Çamlıdere, Çamkoru (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Çamlıdere bir müzeler kentidir. Doğa ve Hayvan Müzesi, Kültür Evi ve Etnoğrafya Müzesi, Şeyh Ali Semerkandi Müzesi, Semerkandi Evi, Kutsal Emanetler Müzesi, Tarım Müzesi, Terazî Müzesi, Soba müzesi, Oyun ve Oyuncak Müzesi olmak üzere 9 tane müzeyi ziyarete açmıştır (KK2).

Çamlıdere müzeler (Çamlıdere Belediyesi)

Çamlıdere müzeler (Çamlıdere Belediyesi)

Çamlıdere Soba Müzesi (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Çamlıdere'deki Soba Müzesi; Soba şekli verilerek yapılan Dünya'da ilk ve tek Müzedir. Çamlıdere'nin ilk belediye başkanı Hafız Halil Okur'un belediyedeki makam odasında kullandığı sobanın 22 kat büyütülmüş hali Müzeye çevrilmiştir (KK.3).

3. Çamlıdere Oyuncak Müzesi

Müzecilik modern çağın bir kavramı olarak temelde, koleksiyona dayanır. Sanat yapıtlarının kişisel merak ve ilgi nedeniyle toplama

uğraşdır. Bu toplama, yani koleksiyon deyiminin geldiği son aşama olan müzecilik kavramı 19. yüzyılda karşımıza çıkar. Nasıl ki farklı koleksiyonların tarihsel zincirde son halka olduğunu söylersek, koleksiyon konusundaki gelişmelerin de müzecilik tarihinde son halka olduğu söylenebilir (Pomian, 2000: 17).

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi (Ayşe Sarıcan arşivi)

Çamlıdere Treni Oyun ve Oyuncak Müzesi, 2018 yılında Belediye girişimleri ile yapılmış Tren Müze modeli olarak her yaş grubuna hitap edecek şekilde tasarlanmış olup, çocuklara olduğu kadar yetişkinleri de masalsı bir dünyaya davet etmektedir. Yörede bulunan Oyuncak Müzesinin önemli özelliklerinden biri de üç kuşağın bir arada vakit geçirebileceği ortak bir mekân olarak kurulmasıdır. Bu yönü ile dede/ nine, baba/ anne ve torunun birbirlerine kendi çocukluk dönemlerini anlatmak için uygun bir fırsat sunmaktadır.

Çamlıdere Oyun ve Oyuncak Müzesi (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Oyun ve Oyuncak Müzesi, Çamlıdere Belediye Başkanı Hazım Can Ercan'ın girişimleri doğrultusunda tarihe farklı bir noktadan tanıklık eden oyuncaklar yaklaşık 20 yıl gibi bir sürede toplanıp bir araya getirilerek bulunduğu yörenin geçmiş yaşamına dair anıları yeniden canlandırılarak büyüklere nostalji, küçüklere eğlence amacı ile kurulmuş olup, ilçeye ziyarete gelenlere ücretsiz hizmet vermektedir. Müze koleksiyonun da yer alan yerli ve yabancı olmak üzere, sanayi ürünü ve el yapımı oyuncakların içinde 4.500'ün üzerinde çalışır durumda oyuncak bulunmaktadır. Bununla birlikte geçmişte oynanan kültürel oyunların maketleri de müze içinde yer almaktadır (KK1).

Müze girişinde cam vitrin içerisinde çeşitli dönem ve ülkelere ait bebek pusetleri, mama sandalyeleri, beşik, ahşap ve metal arabalar, bisikletler ve sallanan at, oyuncak bebek, mini piyano sergilenmektedir.

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Müzenin giriş kısmı vagon şekline uygun olarak koleksiyonlar camekan arkasında sergilenmektedir (KK1).

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Müze girişinde Türk sinemasının sevilen aktörlerinden Kemal Sunal ve Şener Şen'in heykellerine de yer verilmiştir.

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi, (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Müze de 1790 yılına ait bir İngiliz bisikleti de bulunmaktadır.

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Müzenin iç kısmı da vagon şekline uygun olarak koleksiyonlar sürgülü camekan arkasında sergilenmektedir (KK1).

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Müze girişinde tarihi Çamlıdere evleri, camileri, çeşmeleri, köprüleri sokakları ve sokakta geleneksel oyunları oynayan çocuk maketleri sergilenmektedir. Müze koleksiyonunda yer alan oyuncaklar ülkemiz başta olmak üzere Almanya, Fransa, Hollanda İngiltere, Belçika, Romanya vb. ülkelerden bağış, hediye ya da satın alınarak bir araya getirilmiştir (KK1).

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi, Fayton (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Müzedede bulunan en eski oyuncak 1700'li yılların sonunda Fransa da el işçiliği ile yapılmış faytondur.

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Müzedede görme engelli Mehmet Şengül'ün yaklaşık 50 yıl önce «Selvi Boylum Al Yazmalı» filminden etkilenerek eşinin ve çocuklarının desteğiyle yaptığı ahşap kamyon da sergilenmektedir (KK1).

Çamlıdere, Oyun ve Oyuncak Müzesi, (Ayşe Sarıcan Arşivi)

Çamlıdere’de bulunan ahşap ustaları tarafından yapılmış bir adet araba maketi ve Vecihi Hürkuş’ un tasarlamış olduğu ilk uçak maketi Türk Havacılık ve Uzay Sanayii AŞ (TUSAŞ) tarafından Çamlıdere Belediyesine hediye edilmiş ve bu iki maket Çamlıdere Oyuncak Müze bahçesinde sergilenmektedir (KK2).

Sonuç

Çamlıdere; kültür, doğa ve inanca dayalı özellikleri nedeniyle ziyarete gelenlere çeşitli müzeleri ile kendini tanıtmaya çalışan bir ilçemizdir. Toplumsal hafızanın insanlar tarafından fiziki varlığa dönüştürülmüş biçimlerinin geleceğe aktarmak üzere sergilendiği yerler olan müzeler bir dildir. Bu bağlamda Çamlıdere Oyun ve Oyuncak Müzesi de bulunduğu yörede bu görevi üstlenmektedir.

Müze içerisinde yerli yabancı 4.500 adet oyuncak ve maket yer almaktadır. Bu oyuncakların içerisinde el yapımı ve sanayi ürünü oyuncaklar bulunmaktadır. Müzede zaman içerisinde unutulmuş veya unutulmaya yüz tutmuş oyuncakların toplanması, korunması ve yeni nesillere aktarılması hedeflenmiştir. Daha sonraki tarihlerde müze bahçesinde ahşap oyuncak yapım atölyeleri kurularak yaşayan müze haline dönüştürülüp kültürümüzde yer alan oyuncakların gelecek kuşaklara aktarılması, toplumsal hafızanın güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu tür müzeler geçmişle bağ kurulan ve gelecek kuşaklara mesajlar veren kültürel zenginliklerin yaşatıldığı mekanlardır.

Kaynaklar

AK, D. (2006). *Oyun ve Oyuncak Kavramlarının Tarihsel ve Kültürel*

Değişimine Endüstriyel Tasarım Açısından Bir Bakış (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi), Anadolu Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü.

DIVRAK, M. (2018). Müze Atmosfer faktörleri Bağlamında Bir Ölçek çalışması: İstanbul Oyuncak Müzesi Örneği, Budapest: International Congress On Afro-Eurasian Research.

International Council of Museums (ICOM) (2007). Museum definition.

KAYA, D. (2007). *36- 72 Aylık Çocuklar İçin Tasarlanmış Oyuncakların Çocukların Gelişim Alanlarına Göre İncelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

ONUR, B. (2016). *Oyunlar ve Oyuncaklar*, Kalem Kitap Yayınları.

POMIAN, K. (2000). *Çağdaş Tarih Yazımı ve Çağdaş Müzeler, Müzecilikte yeni yaklaşımlar*, Tarih Vakfı Yayınları.

POYRAZ, H. (2017). *Okul Öncesinde Oyun ve Oyun Örnekler*, Anı Yayıncılık.

ÜNVER, N. (2005). *Kastamonu İl Merkezinde Yaşayan 0-2 Yaşları Arasında Çocuğa Sahip Anne Babaların Çocukları İçin Oyuncak Satın Alma Durumları ve Tercihlerinin İncelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Kaynak Kişiler

KK1: Atilla Taşkan, Kütahya 1967, ortaokul, müze görevlisi (Görüşme: Çamlıdere de 22.06.2021)

KK2: Sefa Tursun, amlıdere, 1974, lise, kültür müdürü (Görüşme: amlıdere de 25.05.2021).

KK3: Fidan Aslan Kavalak, 1989, Y.lisans, amlıdere müzeler müdürü (Görüşme: amlıdere de 06.06.22024).